

Colecția
Duhovnicul
5

**Sfântul Sofronie Saharov
– experiența unei întâlniri –**

Volum îngrijit de Arhim. Nathanael Neacșu

Ediția a doua, revizuită și adăugită

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
IAȘI, 2022

Cuprins

Cuvânt înainte	7
Starețul Sofronie Saharov – mărturisitor contemporan al credinței în Hristos <i>Înaltpreasfințitul Teofan</i>	9
Cuviosul Sofronie Saharov – repere biografice <i>Arhim. Nathanael Neacșu</i>	14
Prima mea întâlnire cu Starețul Sofronie, un teolog empiric-viu <i>Înaltpreasfințitul Ierótheos Vlachos</i>	19
Părintele Sofronie, un „dar de duh” în calea vieții mele <i>Înaltpreasfințitul Serafim Joantă</i>	43
Sfântul Sofronie – teolog al luminii necreate <i>Înaltpreasfințitul Athanasie, Mitropolit de Limassol</i>	51
Întâlnirea mea cu Starețul Sofronie Saharov <i>Arhim. Efrem Vatopedinul</i>	53
Moștenirea duhovnicească a Cuviosului Sofronie – Starețul meu <i>Părintele Rafail Noica</i>	58
Pocăința centru al vieții în Hristos și al teologiei Sfântului Stareț Sofronie <i>Ieromonahul Filótheos Grigoriatul</i>	89
Sfaturi ale Cuviosului Sofronie către un tânăr <i>Ieromonahul Melchisedec Törönen</i>	117

Cuviosul Sofronie – Duhovnic al Mănăstirii „Sfântul Pavel” (Sfântul Munte Athos)	
<i>Monahul Nicodim Aghiopavlitul</i>	128
Întâlnirea cu Duhovnicul	
<i>Monahia Mariam Zakka</i>	141
Creșterea copiilor, potrivit Starețului Sofronie	
<i>Pr. Vasilios Kalliakmanis</i>	153
Amintiri despre Cuviosul Sofronie	
<i>Georgios I. Mantzaridis</i>	168
Cuviosul Sofronie, teolog al universalității	
<i>Georgios I. Mantzaridis</i>	177
Experiența ca temei al teologhisirii – închinare	
Cuviosului Sofronie Saharov	
<i>Pr. Constantin Coman</i>	188
Să vedem lumea prin <i>ochii</i> lui Dumnezeu	
<i>Pr. Gheorghe Popa</i>	201
Cuviosul Sofronie, un monah providențial	
pentru timpurile noastre	
<i>Jean-Claude Polet</i>	212
Cuviosul Părinte Sofronie, așa cum l-am cunoscut	
<i>Peter Bouteneff</i>	229
Lista autorilor	235

Cuvânt înainte

Arhim. Nathanael Neacșu

Lucrarea de față adună între copertile ei documentele sau procesele-verbale ale unui eveniment duhovnicesc ce a avut drept scop întâlnirea în duh cu Sfântul Sofronie Saharov, ucenicul Sfântului Siluan Athonitul și Starețul Mănăstirii „Sfântul Ioan Botezătorul” din Essex, Marea Britanie. Textele ce pot fi lecturate sunt mărturiile personale împărtășite, în perioada 13-15 noiembrie 2016, în cadrul Simpozionului Internațional „Întâlnirea cu Duhovnicul – Arhimandritul Sofronie Saharov”, de unii dintre cei mai de seamă ucenici ai Cuviosului Sofronie și de o parte dintre cei care l-au cunoscut pentru mai mult sau mai puțin timp. Aceste mărturii au creat, dacă nu pentru toți, pentru cei mai mulți dintre participanții la Simpozionul menționat, impresia profundă a unei întâlniri duhovnicești reale cu Starețul Sofronie, experiență pe care dorim să o împărtășim mai departe spre folos și zidire sufletească.

Prezentul volum reprezintă varianta revizuită și adăugită a primei ediții publicate în anul 2018 de Editura Doxologia a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. Între timp, Cuviosul Stareț Sofronie a fost trecut de Patriarhia Ecumenică,

la data de 27 Noiembrie 2019, în Sinaxarul Bisericii, fiind pomenit în rândul Sfinților Cuvioși.

Ne rugăm ca Sfântul Sofronie să mijlocească la Dumnezeu, pentru noi toți și pentru cititorii acestei lucrări, binecuvântare și spor în înțelegerea cea mântuitoare.

Starețul Sofronie Saharov – mărturisitor contemporan al credinței în Hristos

*Înaltpreasfințitul Teofan,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei*

Biserica dreptmăritoare își întemeiază viața și propria ei lucrare pe taina Domnului Hristos cel Înviat și pe izvoarele revelate ale credinței, pe Sfânta Scriptură, pe hotărârile dogmatice și canonice ale Sinoadelor Ecumenice și pe teologia Sfinților Părinți. Pentru trăirea tainei lui Hristos însă, pe lângă fidelitatea față de temeiurile de credință și de făptuire creștină, este necesară deopotrivă și raportarea la o conștiință vie, personală și actuală care să adeverească posibilitatea și temeinicia Evangheliei mântuirii. Această conștiință nu poate fi decât cea a *Părintelui duhovnicesc*.

Având așadar aceste patru temelii: *Sfânta Scriptură, hotărârile Sinoadelor Ecumenice, scrierile Sfinților Părinți și Părintele duhovnicesc*, orice creștin este chemat să își împlinească scopul existenței sale pe acest pământ. În acest sens nevoitorul creștin este chemat să viețuiască potrivit cu întreaga învățătură a Bisericii, având drept modele vii chipurile

Părinților duhovnicești. Acești martori vii ai credinței au fost, poate, mai mulți în anumite perioade istorice, mai puțini în altele, după cum a binevoit Dumnezeu. Ceea ce este sigur, și suntem încredințați de aceasta, este faptul că Dumnezeu nu a lipsit niciodată omul și Biserica Sa de îndrumători duhovnicești.

În vremurile pe care le trăim am putea crede că nu sunt prea mulți astfel de bărbați duhovnicești și că mare parte dintre ei au plecat la Domnul. Nu știm dacă este așa, numai Dumnezeu cunoaște tainele duhovnicești ale fiecărui om. Și așa să fie, Părinții duhovnicești rămân în *viață* prin ucenicii lor și prin cei care i-au cunoscut îndeaproape. Aceștia formează „corul de apostoli” ce sunt chemați să dea mărturie în lume despre Părintele lor. Avându-l încă viu în inimile și cugetele lor, aceștia primesc în duh, de la el, binecuvântare și hrană spirituală, și – cât le este cu putință și îi ajută Dumnezeu – îi hrănesc și pe alții.

Așadar, în perspectiva împlinirii acestei exigențe a vieții în Hristos, și anume urmarea unui model viu al credinței, suntem chemați să luăm aminte la înaintașii noștri, urmându-le îndemnul și primind prin ei putere și încredințare de la Dumnezeu în luptele și străduințele noastre pentru dobândirea vieții celei veșnice.

Într-o lume dezorientată și plină de confuzie spirituală, am considerat de cuviință să aducem – la întâlnirea cu omul copleșit de duhul lumii actuale – un biruitor și un atlet al lui Hristos, care să ne deslușească căile mântuirii. Și întrucât cei mai mulți dintre acești Părinți nu mai sunt printre noi, ucenicii lor ne pot introduce și adânci, cu ajutorul lui Dumnezeu, în tainele lor spirituale.

Astfel, mai mult decât o întâlnire în duh cu unul dintre Părinții duhovnicești, aceste adunări constituie și un prilej de unire și binecuvântată trăire a tainei Bisericii. Aceasta pentru că prin adunarea ucenicilor în jurul Părintelui lor duhovnicesc, dar și prin punerea împreună într-o obște mai mare a altor credincioși evlavioși, se realizează în Hristos o familie de duh care va da mărturie cu privire la două adevăruri creștine esențiale: că *Dumnezeu este Dumnezeu al comuniunii și al iubirii*; și că *acest fapt nu se poate trăi decât în Biserică și pe temeiul unui martor viu al credinței, adică al unui Stareț duhovnicesc sau călăuzitor de suflete*.

După ce în anii precedenți ne-am întâlnit cu patru dintre personalitățile duhovnicești ale veacului trecut (Părintele Paisie Olaru, Părintele Cleopa, Părintele Paisie Aghioritul, trecut în rândul sfinților, și Părintele Dionisie Ignat din Sfântul Munte Athos), anul acesta, împlinindu-se în chip fericit 120 de ani de la nașterea Arhimandritului Sofronie Saharov, am considerat binevenită o întâlnire cu acest mărturisitor creștin.

Deși nu l-am întâlnit decât o singură dată, și doar pentru câteva clipe, am avut bucuria să-i cunosc pe mulți dintre ucenicii săi. Prin aceștia și din scrierile sale am înțeles și am simțit, întâi de toate, că Cuviosul Sofronie este omul trimis de Dumnezeu în lume pentru a ni-l face cunoscut pe Starețul său Sfântul Siluan, iar pe de altă parte, să ofere – împreună cu acesta – răspunsul lui Dumnezeu la marea dramă a omului veacului XX și al zilelor noastre, adică, deznădejdea. Cei doi au fost martori și mărturisitori ai cuvântului adânc, împărtășit de Hristos Domnul Sfântului

Siluan, „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui!”¹. Darul Părintelui Sofronie pentru noi toți este – dincolo de a fi preluat, explicat și deslușit cuvintele duhovnicești ale Starețului său Sfântul Siluan – acela de a fi dătător de nădejde creștină, trăită în duhul cel mai curat al dragostei de Dumnezeu.

Pentru a fi introduși câtuși de puțin în duhul acestui Părinte al Bisericii, vă pun la suflet câteva dintre gândurile și cuvintele sale: „A trăi creștinește este cu neputință. Creștinește este cu puțință numai a muri!”²; „Cu Dumnezeu nu-i nevoie să fii politicos; pur și simplu, varsă-ți inima ta în fața Lui.”³; „Rare sunt sufletele care au destulă bărbăție pentru a ieși de pe cărările bătute ale mulțimilor de oameni, spre a trăi după poruncile lui Hristos în această lume căzută.”⁴; „Având gânduri bune pentru ceilalți, veți putea vedea în orice persoană pe care o veți întâlni o ființă scumpă. În schimb, având gânduri urâte, fața voastră, energiile voastre psihice vă vor irosi relațiile și vă vor afecta anturajul. Când harul este cu tine, nu mai vezi defectele altora; nu mai vezi decât suferințele și dragostea pentru frați”⁵; „Am purtat sutana șaiszeci de ani, dar de fiecare dată când mă întâlnesc cu un creștin ortodox sau cu oricare

¹ Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 241.

² Arhim. Sofronie Saharov, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, Editura Sophia, București, 2005, p. 100.

³ Ierom. Rafail Noica, *Celălalt Noica*, Editura Anastasia, 2009, p. 78.

⁴ Arhim. Sofronie Saharov, *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 93.

⁵ Arhim. Sofronie Saharov, *Din viață și din duh*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 1997, pp. 51-52.

altă persoană, îmi plec capul jos, în fața lui!”⁶. Având în minte cele menționate, să nădăjduim că în zilele ce vor urma ne vom bucura de o întâlnire cât mai vie și adâncă cu Starețul Sofronie, având parte de rugăciunea și binecuvântarea sa.

Să mulțumim, aşadar, pentru această sinaxă duhovnicească în primul rând lui Dumnezeu, apoi, pe rând, Cuviosului Sofronie, ucenicilor și invitaților, dar și frațiilor voastre, nădăjduind că, fie și pentru puțin, vom forma în jurul acestui Părinte o mare familie în duh creștin, purtând în suflete darurile primite prin el de la Hristos. Domnul Dumnezeu să binecuvinteze întâlnirea noastră cu înțelegere și rod de trăire tainică a vieții creștine!

⁶<http://www.familiaortodoxa.ro/2014/02/26/cuvinte-ale-parinte-lui-sofronie-saharov-inregistrate-de-calugari-din-muntele-athos-si-facute-abia-acum-cunoscute/>.

Cuviosul Sofronie Saharov – repere biografice

Arhim. Nathanael Neacșu

Arhimandritul Sofronie Saharov s-a născut în capitala Rusiei, la Moscova, la 23 septembrie 1896, într-o familie de creștini ortodocși practicanți. Până la nașterea sa în cinul monahal, va purta numele de botez – *Serghei Simeonovici*. După cum el însuși va aminti mai târziu, a iubit de mic rugăciunea, în care se putea cufunda cu ușurință pentru mult timp. Crește duhovnicește și intelectual prin intermediul lecturilor marilor autori ruși, manifestând din fragedă tinerețe o deosebită înclinație către artele frumoase, și în special pentru pictură. În primii ani ai vieții sale primește ca dar de la Dumnezeu experiența luminii necreate, pe care o va revedea mai târziu și despre care va vorbi foarte viu și adânc în scrierile sale.

Urmare a înclinației sale spre artele frumoase și ca o încercare de a afla un răspuns la întrebările existențiale și la setea sa de absolut, care îl frământau, Serghei urmează cursurile Școlii de Arte (1915-1917) și ale Școlii de Pictură, Sculptură și Arhitectură (1920-1921) din Moscova. Aici își definește și își dezvoltă caracterul său artistic care îl va urmări până la sfârșitul vieții.

În plină căutare existențială, tânărul dezorientat Serghei Simeonovici rătăcește pentru o perioadă practicând mistică oriental-hindusă. După această rătăcire avea să ajungă mai târziu pe drumul descoperirii Dumnezeului cel Adevărat ca Persoană.

În 1922, părăsește Rusia tulburată de revoluție și război, pentru a-și urma cariera artistică în Occident. După două scurte șederi – în Germania și Italia –, poposește în Franța, la Paris, unde va picta și va expune lucrările sale, cu nădejdea aflării unor răspunsuri care să îl împlinească ființial. Dezamăgit de neputința artei de a reda curăția și puritatea ca realități spirituale, dar și taina Adevărului absolut, și încă negăsind o cheie potrivită la problema morții, Serghei va primi în dar, pentru a doua oară, întâlnirea cu lumina necreată, în Sâmbăta Mare a anului 1924. Participarea la misterul luminii necreate îi va dezlega cele mai multe din problemele sale sufletești și-l va întoarce la credință. În aceste sens notează:

„Am perceput-o ca pe o atingere a Veșniciei dumnezeiești de duhul meu. Dulce, plină de pace și de iubire, ea a rămas cu mine timp de trei zile. A alungat întunecimile neantului care se ridicau înaintea mea. Am înviat și, în mine și odată cu mine, lumea întregă a înviat. Singura adevărată robie nu este decât cea a păcatului. Singura adevărată libertate este învierea în Dumnezeu”⁷.

După această experiență copleșitoare, la scurt timp, lasă pictura și devine unul dintre primii studenți ai Insti-

⁷Arhim. Sofronie Saharov, *Vom vedea...*, p. 253.

tutului Teologic „Sfântul Serghie” din Paris. Dar, deși i-a avut ca profesori pe marii teologi ruși precum Serghei Bulgakov, Nikolai Berdiaev, Vladimir Lossky – de care va fi influențat în gândire –, găsește că studiile teologice nu sunt suficiente pentru a-i potoli setea de Dumnezeu, motiv pentru care va pleca, cu gândul de a deveni monah, în Sfântul Munte Athos⁸.

În 1926 va intra ca rasofor la Mănăstirea rusească a Sfântului Pantelimon. Este tuns monah, cu numele Sofronie, iar mai apoi, în 1930, este hirotonit diacon de către Sfântul Nicolae (Velimirovici) al Ohridei și Jicei. Odată ajuns în această mănăstire, tânărul monah Serghei și apoi monahul Sofronie se va lăsa călăuzit duhovnicește de Sfântul Siluan Athonitul, căruia ajunge să-i fie cel mai apropiat ucenic, îndeosebi în ultimii ani de viață ai Cuviosului. De la acesta primește cel mai mare dar duhovnicesc dobândit ca urmare a nevoițelor sale, și anume: iubirea de vrăjmași⁹. Despre această mare lucrare duhovnicească, Sfântul Siluan și, mai târziu, Cuviosul Sofronie vor mărturisi că nimic nu este mai greu în această lume decât a te mântui prin harul iubirii de vrăjmași¹⁰.

După trecerea la Domnul a Starețului său, Sfântul Siluan, în anul 1938, Părintele Sofronie va pleca în inima pustiei athonite, la Karoulia. În anul 1941, vine ca preot slujitor, și apoi ca duhovnic, în obștea Mănăstirii athonite

⁸ Ierom. Nicholas Saharov, *Iubesc, deci exist*, Editura Deisis, Sibiu, 2004, p. 20.

⁹ Arhim. Sofronie Saharov, *Viața și învățăturile starețului Siluan Athonitul*, Editura Deisis, Sibiu, 1999, p. 108 ș.u.

¹⁰ Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejzii...*, p. 159.

„Sfântul Pavel”. Aici va deveni Părinte duhovnicesc al mai multor mănăstiri.

În perioada de singurătate de la Karoulia va aprofunda relația sa cu Dumnezeu, va trăi momente de rugăciune fierbinte pentru lumea care se zbătea atunci în neliniștile și ororile celui de-al Doilea Război Mondial și va întreține o corespondență cu David Balfour (1932-1946), un catolic convertit la Ortodoxie. Aceste scrisori sunt printre primele scrieri care scot la iveală experiențele și cunoștințele profund spirituale și gândirea teologică a Fericitului Sofronie¹¹. În același timp, D. Balfour va fi cel care va contribui la întoarcerea sa în Occident, în bine-știutul context politic al vremii.

Așadar, adunând mai multe motive, printre care sănătatea șubredă și dorința de a publica textele Părintelui său duhovnicesc, Părintele Sofronie părăsește Athosul în anul 1947 și se stabilește la Paris.

În anul 1948, termină manuscrisul primei sale cărți despre Starețul Siluan, canonizat de Patriarhia Ecumenică în anul 1987. Cartea va fi publicată abia în anul 1952. Ea va fi urmată de 22 de traduceri în diferite limbi străine. În jurul lui încep să se adune tot mai mulți ucenici, la „Casa Rusă”, un azil de bătrâni – „Saint-Geneviève-des-Bois”, lângă Paris –, acolo unde își avea reședința de mai multă vreme. Împreună cu aceștia, Fericitul Sofronie va pleca în Anglia și va întemeia, în anul 1958, în regiunea Essex, lângă orașul Maldon, Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul”. Inițial, Mănăstirea se va afla întâi sub grija Mitropolitului

¹¹ Arhim. Sofronie Saharov, *Nevoința cunoașterii lui Dumnezeu*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2006.

Antonie [Bloom] de Suroj, pentru ca, în 1965, să devină stavropighie a Patriarhiei Ecumenice.

În anul 1973, este publicată în engleză o traducere completă a vieții Sfântului Siluan (*Monk of Mount Athos*) și a scrierilor acestuia (*Wisdom from Mount Athos*). După acestea, văd lumina tiparului două lucrări esențiale ale Părintelui Sofronie: *His Life Is Mine (Viața Lui este viața mea)*, în 1977, și *We Shall See Him As He Is (Vom vedea pe Dumnezeu precum este)*, în 1985. După acestea, au fost publicate succesiv toate lucrările sale, unele dintre ele fiind republicate și traduse, cu o influență ziditoare asupra tuturor celor care doresc să se împărtășească de cuvintele sale vii și purtătoare de duh..

La vârsta de 97 de ani, la data de 11 iulie 1993, Cuviosul Sofronie Saharov se stinge din viața pământească pentru a se naște întru cele de Sus, după o existență care a adus în lume și în viețile celor care l-au cunoscut, de aproape sau de departe, rod duhovnicesc mult și bogat. Trupul său este așezat în ctitoria sa – Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul”, Tolleshunt Knights, Maldon-Essex, Anglia¹².

¹² Pentru mai multe date biografice, vezi Ierom. Nicholas Saharov, *Iubesc, deci exist...*